

โบราณวัตถุ ที่ถูกลักลอบจากเมืองศรีเทพ

ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล

เมืองศรีเทพนี้บางท่านก็เรียกว่าเมืองอภัยสาตี เดิมตั้งอยู่ในอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาตั้งอยู่ในอำเภอศรีเทพแล้ว ตั้งอยู่ห่างจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักประมาณ 8 กิโลเมตร ปัจจุบันอาจไปถึงได้โดยง่ายโดยรถยนต์จากทางสายลำานารายณ์-เพชรบูรณ์ ยังอำเภอศรีเทพ และแยกไปทางด้านขวาประมาณ 9 กิโลเมตร สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงค้นพบเมืองนี้เมื่อ พ.ศ. 2448 และหลังจากนั้น ประติมากรรมศิลาซึ่งค้นพบที่นั่นก็ได้นำมาเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ส่วนใหญ่เป็นเทวรูปในศาสนาพราหมณ์ เช่น เทวรูปพระนารายณ์ พระกฤษณะ และพระอาทิตย์ แม้จะมีลักษณะคล้ายศิลปะขอมสมัยเก่ามาก คือนุ่งผ้าโจงกระเบนสั้น แต่ก็มีลักษณะแตกต่างออกไป เช่นไม่มีเศษหินยึดมือบนเข้ากับหมวก สวมหมวกแปลเหลี่ยมยอดสูงแทนที่หมวกรูปทรงกระบอก ประติมากรรมเหล่านี้คงมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12-13 หรือก่อนหน้านั้นเล็กน้อย ได้ค้นพบจารึกสลักบนรูปหินซึ่งมีลักษณะคล้ายหมุดหรือหลักเมือง ปัจจุบันรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร มีจารึกเป็นภาษาสันสกฤตซึ่ง

ไม่สามารถอ่านทราบความได้ แต่ตัวอักษรคงมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 10-11 ต่อมาเจ้าหน้าที่กรมศิลปากรได้ค้นพบศิลาจารึกอีกสองหลักที่เมืองศรีเทพ หลักแรกกล่าวถึงพระเจ้ากวรรณซึ่งทรงสร้างรูปพระอิศวรเมื่อเสด็จขึ้นเสวยราชย์ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ สันนิษฐานว่าพระเจ้ากวรรณองค์นี้คงเป็นองค์เดียวกับพระเจ้ากวรรณที่ 1 ผู้ครองอาณาจักรเจนละในราว พ.ศ. 1141 ตัวอักษรที่ใช้จารึกก็มีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 11-12 ด้วย แสดงว่าอาณาจักรเจนละหรือขอมรุ่นแรกในขณะนั้นได้แผ่อำนาจเข้ามาถึงยังลุ่มแม่น้ำป่าสักแล้ว ส่วนจารึกอีกหลักหนึ่งเป็นภาษาขอมสั้น ๆ ใช้ตัวอักษรซึ่งมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 กล่าวถึงชื่อบุคคลและชื่อทาสเกี่ยวกับอิทธิพลของขอมที่เมืองศรีเทพนี้ ได้ค้นพบประติมากรรมขอมเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะในศิลปะขอมสมัยปลายของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (พ.ศ. 1724-ราว พ.ศ. 1760) เช่นรูปทวารบาลศิลาซึ่งปัจจุบันรักษาอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร

ดร. เวลส์ (Dr. H.G. Quaritch Wales) ชาวอังกฤษ ได้เดินทางมาสำรวจเมืองศรีเทพเมื่อ พ.ศ. 2479 และได้เขียน

รายงานไว้ดังต่อไปนี้ เมืองศรีเทพประกอบไปด้วยเมือง 2 เมือง เมืองแรกหรือเมืองที่ 1 มีรูปร่างคล้ายรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมุมมน กว้างยาวด้านละประมาณ 1600 เมตร ทางทิศตะวันออกมีเมืองที่ 2 ซึ่งสร้างเพิ่มเติมขึ้นติดต่อกัน และมีขนาดใหญ่กว่า ทั้งสองเมืองมีเชิงเทินก่อด้วยดินและศิลาแลงล้อมรอบสูงประมาณ 6 เมตร ฐานกว้าง 18-27 เมตร และยอดกว้างประมาณ 4.5-9 เมตร แต่เดิมอาจมีแนวรั้วไม้อยู่ข้างบน นอกเชิงเทินมีคูเมืองล้อมรอบ ตอนที่ยาวที่สุดประมาณ 90 เมตร มีประตูอยู่ทั้งหมด 11 ประตู แต่ละประตูกว้างประมาณ 18 เมตร แต่ประตูดั้งเดิมคงมีเฉพาะ 4 ทิศเท่านั้น ทางทิศเหนือของเมืองที่ 1 มีถนนก่อด้วยศิลาแลง 2 สายนำไปยังฐานสูงสมัยขอมซึ่งอยู่นอกเมืองออกไปประมาณ 2 กิโลเมตร

ใกล้ศูนย์กลางเมืองที่ 2 มีสระกว้างประมาณ 180 เมตร นอกจากนี้ยังมีสระอีก 2 สระ ซึ่งมีขนาดกว้างประมาณ 90 เมตร อยู่ใกล้ศูนย์กลางของเมืองที่ 1 แห่งหนึ่ง และนอกประตูทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองที่ 2 อีกแห่งหนึ่ง ภายในเมืองที่ 2 ไม่มีทวารโกบาลสถานที่สำคัญนอกจากฐานศิลาแลงบางแห่ง แต่ก็ได้ค้นพบศิลา

รวมทั้งเศษภาพสลักและเศษเสาศีลาของ
ขอมซึ่งอาจขนย้ายมาจากเมืองที่ 1 ก็ได้

ภายในเมืองที่ 1 มีศาสนสถานอยู่
หลายแห่งซึ่ง ดร.เวลส์ได้ให้หมายเลขตั้งแต่
1 ถึง 4 หมายเลข 2 ซึ่งตั้งอยู่กลางเมือง
แต่เดิมคงเป็นศาสนสถานที่สำคัญมาก่อน
แต่พวกขอมก็ได้ตัดแปลงเป็นปราสาทขอม
เสียแล้ว ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยม
ผืนผ้าหันหน้าไปทางทิศตะวันตก ส่วน
ศาสนสถานหมายเลข 1 ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านหลัง
คือทิศตะวันออกและหันหน้าไปทางทิศ
ตะวันตกเช่นเดียวกันนั้น ดร.เวลส์เห็นว่า
สำคัญมากและมีลักษณะเป็นแบบอินเดียแท้
อย่างแท้แท้ ตั้งอยู่บนฐานศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยม
ผืนผ้าสูงประมาณ 6 เมตร ตัวอาคารก่อด้วย
อิฐ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีประตู
เป็นมุขยื่นออกมาทางทิศตะวันตก และอีก
3 ทิศเป็นมุขปลอม ต่อมาพวกขอมได้มา
ตัดแปลงโดยเติมกรอบประตูศิลา เสา
แปดเหลี่ยมและทับหลังศิลาเข้าไป ภายใน
มีร่องรอยว่าเคยมีเจดานทำด้วยไม้ นอก-
จากนี้ยังมีซุ้มซึ่ง ดร.เวลส์เห็นว่าเลียนแบบ
มาจากหน้าต่างของอาคารที่ทำด้วยไม้ ด้วย
เหตุนี้จึงมีความเก่าแก่มาก อย่างไรก็ตาม
ในเรื่องนี้ศาสตราจารย์บวสเชอลีเยชาว
ฝรั่งเศสก็คัดค้านโดยกล่าวว่า ศาสนสถาน
หมายเลข 1 นี้เป็นของขอมอย่างแน่นอน
และมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ 16 เท่านั้น
ทั้งนี้เพราะมีการขุดพบมากที่มุมภายนอก
ทั้งสิ้น

สำหรับศาสนสถานหมายเลข 3 และ
4 นั้นเป็นแต่เพียงปราสาทขอมที่ไม่สำคัญ
ตั้งอยู่ทางด้านหน้าคือทิศตะวันตกของปราสาท
หมายเลข 2 แต่ปัจจุบันนี้ก็พังไปหมดแล้ว
ทางทิศใต้ของศาสนสถานหมายเลข 2 มี
สระเล็ก ๆ อยู่ 2 สระ และทางทิศตะวันออก
เฉียงใต้ยังมีฐานศิลาแลงขนาดใหญ่ซึ่งอาจ
เป็นฐานเป็นชั้นหรือเขาไกรลาสและเขาพระ-
ของขอม แต่เดิมอาจมีเทวาลัยที่สร้างหันหน้า

ไปทางทิศตะวันออกอยู่บนเนิน ฐานศิลาแลง
แบบเดียวกันนี้ยังคงมีอยู่อีกนอกเมืองราว
2 กิโลเมตร เหนือประตูทางด้านทิศเหนือ
ของเมืองที่ 1 ดังที่กล่าวมาแล้วว่ามีถนนปู
ด้วยศิลาแลงไปยังฐานแห่งนี้ 2 สายทางทิศ
เหนือของเมืองยาว 800 เมตร ทาง
ทิศตะวันออกเฉียงใต้ของฐานแห่งนี้มี
สระอีก 2 สระ และราว 400 เมตรทาง
ทิศตะวันออกเฉียงเหนือของประตูทางด้าน
ทิศเหนือของเมืองที่ 2 มีปราสาทขอมก่อด้วย
ศิลาแลง ราว 2 กิโลเมตรทางทิศเหนือของ
ประตูแห่งเดียวกันนี้ยังคงมีปราสาทขอมที่อยู่ดี
อีกองค์หนึ่ง เรียกกันว่าปราสาทฤษีซึ่งอาจ
ถือได้ว่าเป็นศาสนสถานหมายเลข 5 (ปัจจุบัน
อยู่ในบริเวณวัดป่าสระแก้ว)

ใน พ.ศ. 2510 นักศึกษาคณะโบราณ-
คดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ไปทำการขุดค้น
ที่ตำบลพุดเตย อำเภอวิเชียรบุรี ซึ่งอยู่ไม่ห่าง
จากเมืองศรีเทพนักและบางส่วนได้เดินทาง
ไปยังเมืองศรีเทพ ไปได้เศียรเทวรูปพระ-
นารายณ์สวมหมวกทรงกระบอกกลับมา
เข้ากันได้ดีกับองค์ซึ่งนำมานานแล้วจาก
เมืองศรีเทพและรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร จึงได้มอบให้ทางกรม
ศิลปากรนำไปต่อเข้ากับองค์ ปรากฏว่าเป็น
เทวรูปที่ค่อนข้างแปลกประหลาดหรือแบบ
ผสม เพราะสวมหมวกทรงกระบอกแบบ
ทางภาคใต้หรือภาคตะวันออกเฉียงของประเทศไทย
แต่นุ่งผ้าโจงกระเบนสั้นตามแบบศรีเทพ
ไม่ใช้ผ้าโสร่งยาวมีจีบอยู่ข้างหน้าตามแบบ
ภาคใต้หรือภาคกลางของประเทศไทย
นอกจากนี้ยังได้ค้นพบพระพุทธรูปศิลาแบบ
ทวารวดีที่มีจารึกเป็นคาถา เย ธมมา ฯ ภาษา
บาลีอยู่บนฐานด้วย ซึ่งแสดงว่าอิทธิพลของ
ศิลปะทวารวดีได้แผ่เข้ามายังเมืองศรีเทพ
นอกจากนี้ยังมีผู้ค้นพบเศษธรรมจักรศิลา
ขนาดค่อนข้างใหญ่ มีลายสลักตามแบบทวาร-
วดี ซึ่งปัจจุบันรักษาอยู่ในบริเวณที่ว่าการ
อำเภอศรีเทพ หนึ่งที่เขาถมอรัตน์ซึ่งอยู่

ไม่ไกลจากเมืองศรีเทพไปทางทิศตะวันตก
นัก ยังมีถ้ำซึ่งภายในมีพระพุทธรูปและรูป
พระโพธิสัตว์อีก ลักษณะเป็นแบบทวารวดี
ซึ่งอาจได้รับพุทธศาสนาลัทธิมหายานมาจาก
อาณาจักรศรีวิชัยทางภาคใต้ของประเทศไทย

ด้วยเหตุนี้เราจึงอาจกล่าวได้ว่าเมือง
ศรีเทพนี้มีความสำคัญมาแต่โบราณกาล
อาจเป็นเมืองที่ชาวอินเดียมาตั้งขึ้นแต่เดิม
เพราะตั้งอยู่บนเส้นทางผ่านจากลุ่มแม่น้ำ
เจ้าพระยาเข้าไปยังอาณาจักรฟูนันและ
อาณาจักรขอม และต่อมาพวกขอมได้
เข้ามาครอบครองจนกระทั่งพวกขอมหมด
อำนาจลง เมืองศรีเทพจึงถูกทอดทิ้งไป
ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 18

ต่อไปนี้จะขอกกล่าวถึงโบราณวัตถุ
3 ชิ้นซึ่งถูกลักลอบออกไปจากเมืองศรีเทพ
ซึ่งคงจะเป็นเวลาไม่นานมากนัก และปัจจุบัน
ทั้งหมดรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน
(Norton Simon Museum of Art) ที่
เมืองปาซาดีนา (Pasadena) ในรัฐแคลิ-
ฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ดังจะกล่าวต่อไปคือ

1. วัตถุที่สำคัญที่สุดคงเป็นเทวรูป
ศิลารายสูงประมาณ 1.14 เมตร (รูปที่ 1)
เป็นประติมากรรมที่มีใบหน้าสลักแสดง
อาการยิ้มอย่างงดงาม สวมหมวกแปดเหลี่ยม
มียอดสูงขึ้นไปเป็นชั้น ๆ แบบเดียวกับเทวรูป
พระนารายณ์หลายองค์ซึ่งค้นพบที่เมืองศรีเทพ
และปัจจุบันรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พระนคร อย่างไรก็ตามเศียรนี้สวม
หมวกซึ่งมีขอบอยู่เบื้องล่างและมีลวดลาย
คล้ายลายใบไม้ประดับอยู่สามด้าน ตรงกลาง
มีขนาดใหญ่ที่สุด สวมตุ้มหูรูปกลม มีลาย
ดอกไม้หกกลีบสลักอยู่ภายใน มีประภามณฑล
ซึ่งแตกแล้วอยู่เบื้องหลัง และมีผมสยาย
เป็นลวดลายอยู่เบื้องหลังเศียรบนประภา-
มณฑลนั้นด้วย เข้าใจว่าเศียรคงจะถูก
ลักลอบออกไปก่อนเพราะปรากฏรูปอยู่ใน
หนังสือชื่อ ประติมากรรมขอมสมัยโบราณ
(Ancient Cambodian Sculpture) ของ

นายเชอร์มัน ลี (Sherman E. Lee) ภัณฑารักษ์พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติแห่งเมืองคลีฟแลนด์ (Cleveland) สหรัฐอเมริกา ซึ่งตีพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2512 (ค.ศ. 1969) ในการแสดงประติมากรรมขอมที่พิพิธภัณฑสถานเอเชียอาชิตย (Asia House Gallery) ในนครนิวยอร์ก (รูปที่ 2) ในหนังสือเล่มนี้นายลีได้เขียนไว้ว่าประติมากรรมชิ้นนี้เป็นชิ้นที่มีลักษณะของตนเองที่สุดและงามที่สุดชิ้นหนึ่งในภาคเอเชียอาคเนย์สมัยโบราณ เขาได้กำหนดอายุไว้ว่าระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-12 (ซึ่งข้าพเจ้าเห็นด้วย) และได้บอกด้วยว่ามาจากเมืองศรีเทพ ภายในประเทศไทย เป็นของนายและนางเบนเฮลเลอร์ (Ben Heller) ซึ่งพำนักอยู่ในนครนิวยอร์ก ในหนังสือเล่มนี้นายลีกล่าวว่าเป็นเศียรของพระอาทิตย์เพราะเหตุว่ามีประภาณพจน์และสวมตุ้มหู ที่เป็นเช่นนี้คงเป็นเพราะเขานำมาเปรียบเทียบกับเทวรูปพระอาทิตย์อีกรูปหนึ่งซึ่งค้นพบจากเมืองศรีเทพ และปัจจุบันรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร นั้นเอง (รูปที่ 3)

ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะเข้าใจว่าเศียรได้ถูกสลักออกมาออกไปก่อน ต่อมาองค์จึงได้ถูกสลักออกมาออกไปภายหลัง และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไซมอน คองจะลงทุนซื้อทั้งสองชิ้นด้วยเหตุนี้ในปัจจุบันจึงได้นำมาต่อกันและรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งนั้น จากองค์จะเห็นว่าเทวรูปองค์นี้ยืนด้วยอาการศรีภังค์ (เอียงตน) และนุ่งผ้าโจงกระเบนสันแบบพระนารายณ์ที่เมืองศรีเทพ ไม่ได้สวม

รูปที่ 1 เทวรูปพระนารายณ์ศิลา
สูง 44 3/4 นิ้ว ได้จากเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติไซมอน แคว้นแคลิฟอร์เนีย
สหรัฐอเมริกา

Fig. 1 Standing Narayana (?)
in sandstone, from Muang Si Thep
(Sri Deb, Si Tep, etc.),
province. 6th century.
Height 44 3/4 inches. Now in the collection of
the Norton Simon Museum of Art, California.

รูปที่ 2 เคียรเทารูปพระนารายณ์ศิลา
สูง 22 นิ้ว ได้จากเมืองศรีเทพ
จังหวัดเพชรบูรณ์

ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เมืองปาล์มคานา แคว้นแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา

Fig.2 Bust of Narayana (?) of sandstone,
from Muang Si Thep,
Phetchabun province. 6-7th century A.D.
Height 22 inches.

Originally in the private collection of
Mr and Mrs Ben Heller, New York,
but since acquired for
the Norton Simon Museum of Art.

เสื้อคลุมยาวแบบพระอาทิตย์ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร หรือยืนตรงแบบเทวรูปพระอาทิตย์องค์นั้นด้วย ร่องรอยการแตกที่ปากอาจแสดงว่าเดิมมี 4 กร ถ้าเทวรูปองค์นี้แต่เดิมมี 4 กรจริง ก็คงเป็นรูปพระนารายณ์อย่างแน่นอน และไม่ได้ถือดอกบัว 2 ดอกแบบเทวรูปพระอาทิตย์

2. แผ่นทองสูงประมาณ 30 เซนติเมตร (รูปที่ 4) ดุนเป็นเทวรูปพระนารายณ์ยืนด้วยอาการศิริรังค์ สวมหมวกรูปทรงกระบอก

ซึ่งมีลายลูกประคำประดับและข้างบนมีลวดลายคล้ายดอกบัว มีประภามณฑลเป็นรูปไข้อยู่เบื้องหลัง พระองค์ทรงสวมกุณฑล (ตุ้มหู) กรองคอ (สร้อยคอ) และพาดูร์ด (กำไลต้นแขน) ชายพระเกศาประอยู่เหนือพระอังสา (ป่า) ที่ทราบว่าเป็นพระนารายณ์อย่างแน่นอนนั้นเพราะเหตุว่ามี 4 กร หัตถ์ขวาบนถือจักร หัตถ์ขวาล่างถือดอกบัว (?) หัตถ์ซ้ายบนถือสังข์ และหัตถ์ซ้ายล่างวางอยู่เหนืออกหา ทรงผ้าโจงกระเบนสั้น มี

สายรัดองค์ทำด้วยเพชรพลอยคาด มีชายห้อยลงมาระหว่างพระขงฆ์ นอกจากนี้ยังมีเข็มขัดผ้าคาดเฉียงผูกเป็นปม มีชายห้อยอยู่ทางด้านซ้ายของพระองค์อีก (ผิดกับเทวรูปพระนารายณ์สวมหมวกทรงกระบอกศิลาในประเทศไทยโดยทั่วไป ซึ่งปมของเข็มขัดผ้าและชายจะอยู่ทางด้านขวาของพระองค์ และใช้รองรับพระหัตถ์ที่ถือดอกบัว) พระนารายณ์ยืนอยู่เหนือฐานรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีดอกบัวอยู่ทางเบื้องซ้าย

รูปที่ 3 รูปพระอาทิตย์พบที่เมืองศรีเทพ
ปัจจุบันอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร
สูง 36.8 นิ้ว

Fig.3 Surya, the Sun God, the image
sculpture found at Muang Si Thep and now
kept in the National Museum, Bangkok.
Height 36.8 inches.

ของพระองค์ และมีบริวารรูปร่างขนาดเล็กกว่า
หน้าตาเป็นแบบพื้นเมือง ยืนถือดอกบัวอยู่
ทางเบื้องขวา มีลวดลายคล้ายเมฆอยู่
เบื้องหลัง แผ่นทองนี้คงมีอายุราวพุทธ
ศตวรรษที่ 13 เพราะมีอิทธิพลพื้นเมือง
เข้ามาปะปนกับศิลปะอินเดียแล้ว

3. พระพุทธรูปสมัยทวารวดีสลักด้วย
ศิลาทรายสีเทา สูงประมาณ 2.18 เมตร
ซึ่งกล่าวว่าได้มาจากเมืองศรีเทพเช่นเดียวกัน
รูปที่ 5) พระพักตร์เป็นแบบทวารวดีอย่าง

แท้จริง เม็ดพระศกมีขนาดใหญ่ และมีแต่
เกตุมาลา ยังไม่มีรัศมีอยู่ข้างบน แต่น่า
ประหลาดที่ว่า มีรูเจาะเป็นอุณาโลมอยู่ที่
พระนลาฏ พระขนงและพระเนตรก็เจาะ
สำหรับฝังโลหะ พระองค์ยืนตรง ทรง
จีวรห่มคลุม แต่ชายจีวรสองข้างพระองค์
ได้หักหายไปมาก รวมทั้งพระชงฆ์ตั้งแต่
พระขานู (หัวเข่า) ลงมาด้วย การกำหนดอายุ
ของพระพุทธรูปองค์นี้อาจกระทำได้ค่อนข้าง
ยาก แต่ถ้าเรานึกถึงว่าการเจาะศิลาและ

สัมฤทธิ์สำหรับฝังโลหะในประติมากรรม
เป็นที่นิยมกันมากในศิลปะขอมสมัยบาปวน
อายุราวพุทธศตวรรษที่ 16-17 พระพุทธรูป
องค์นี้ก็อาจจะสลักขึ้นในระยะนั้น อย่างไร
ก็ดีพระองค์ก็สลักได้งดงามซึ่งน่าจะมีอายุ
สูงกว่าพุทธศตวรรษที่ 16 อันเป็นระยะปลาย
ของสมัยทวารวดี

สรุปแล้วประติมากรรมทั้งสามชิ้นนี้
เป็นที่น่าเสียดายยิ่งนักที่ถูกลักลอบนำออกไป
จากประเทศไทย และมีได้เข้ามาอยู่ใน

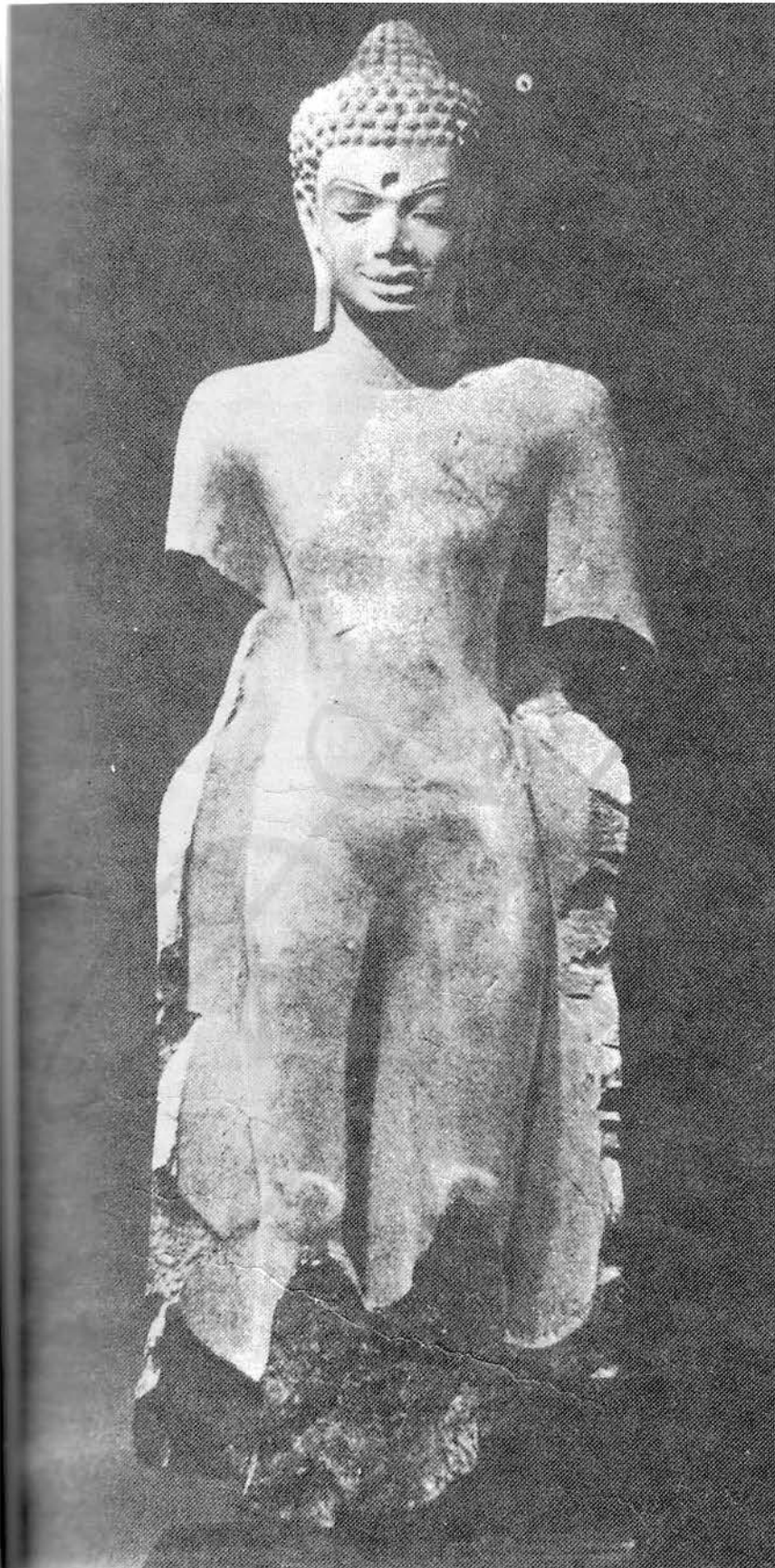
รูปที่ 4 แผ่นทองสลักลายคนเป็นรูปเทวรูป
พระนารายณ์ สูง 12 นิ้ว ได้จากเมืองศรีเทพ
จังหวัดเพชรบูรณ์
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เมืองปาสาดินา แคว้นแคลิฟอร์เนีย
สหรัฐอเมริกา

Fig. 4 Narayana (Vishnu)
and attendant done in gold repousse,
from Muang Si Thep, Petchabun province.
7th century. Height 12 inches.
Now a part of the Norton Simon
Foundation's Museum of Art,
at Pasadena, California.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติของเรา อย่างไรก็ตาม ก็ดียังเป็นที่น่ายินดีอยู่บ้างว่าทั้งสามชิ้นได้เข้าไปรักษาอยู่ในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นที่หวังว่าคงจะได้รักษาอยู่ที่นั่นตลอดไป ไม่กระจัดกระจายไปอยู่ที่อื่น และคนไทยเราถ้ามีโอกาสก็อาจจะไปศึกษาได้ที่นั่น สำหรับชิ้นที่ 1 นั้น ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไปจากเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ เพราะมีลักษณะคล้ายกับ

ประติมากรรมซึ่งค้นพบที่นั่น ดังกล่าวมาแล้ว ชิ้นที่ 2 อาจเป็นไปได้ สำหรับชิ้นที่ 3 ยังไม่แน่ใจนัก อย่างไรก็ตามก็ดีหวังว่าเรื่องนี้จะคงจะเป็นอนุสาวรีย์แก่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับโบราณวัตถุสถานในประเทศไทย และน่าจะถือเป็นคติว่า ก่อนที่ชาวบ้านหรือชุมชนจะลักขุดนั้น ทางราชการควรจะทำการศึกษาเสียก่อน ทั้งนี้เพราะการที่จะคอยป้องกันมิให้โบราณวัตถุถูกลักลอบ

ออกนอกประเทศนั้น ในปัจจุบันยังเป็นสิ่งที่ยากทำได้ยากมากสำหรับประเทศไทย ที่เห็นมีปรากฏอยู่บ้างเป็นบางครั้งบางคราว ในหน้าหนังสือพิมพ์นั้น ก็ล้วนแต่เป็นพระพุทธรูปใหม่เกือบทั้งสิ้น อาจมีพระพุทธรูปสมัยเก่าปะปนอยู่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

รูปที่ 5 พระพุทธรูปศิลา สมัยทวารวดี สูง 86 นิ้ว
ได้จากเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์
ปัจจุบันอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
เมืองปาดินา แคว้นแคลิฟอร์เนีย
สหรัฐอเมริกา

Fig.5 Standing Buddha of grey sandstone
from Muang Si Thep,
Phetchabun province.
Mon-Dvaravati art c. 9th century.
Height 86 inches.
Now a part of the museum collection of
the Norton Simon Foundation, Pasadena,
California State, U.S.A.

หนังสืออ้างอิง

1. Dr.H.G. Quaritch Wales : The Exploration of Sri Deva, an Ancient Indian City in Indochina, in *Indian Art and Letters*, Vol. X. No.2 (1937)
2. G.Coedès: Nouvelles Inscriptions de Si T'ep, in *Inscriptions du Cambodge*, Vol. VII (1964).
3. Sherman E. Lee: *Ancient Cambodian Sculpture* (1969).
4. The Connoisseur, Norton Simon Museum of Art (1976).

Art Objects Stolen from Muang Si Thep

M.C.Subhadradis Diskul

Muang Si Thep (Sri Deva, Si T'ep, Cri Deb, etc.), also called Muang Aphai Sali by some, is about 8 kilometres east of the Pa Sak River and about 9 kilometres by a dry season road off the Lam Narai - Phetchabun Highway (see also M.B.J. Vol.5 No.4 pp.85-104). It was first brought to light by H.R.H. Prince Damrong Rajanubhab in 1905. Since that time a number of stone sculptures and stone inscriptions from the site have been transferred for safekeeping to the National Museum, Bangkok....

In 1967 students from the Faculty of Archaeology, Silpakorn (Fine Arts) University, carried out excavations at Tambon Phu Toei not far from Muang Si Thep. Some of these students and I made visits to Muang Si Thep and on one obtained a broken head of Vishnu (Narayana) wearing a cylindrical "mitre". This fitted perfectly with a broken stone image that had been removed from Muang

Si Thep many years earlier and is kept at the National Museum, Bangkok. The Fine Arts Department was given the head and has now joined the two pieces together.

This "mitred" Vishnu from Muang Si Thep caused some surprise as it suggested a "mixed" type. The cylindrical mitre belongs to similar Vishnu sculptures from southern, peninsular Thailand as well as the eastern Thai province of Prachin Buri; but its short loin cloth belongs with the statuary of Si Thep and is quite unlike the long pleated *dhoti* garment of the other Vishnu sculptures from southern and eastern Thailand.

Other finds from the same season included a Dvaravati stone Buddha with the Pali "Ye dhamma..." credo incised on the base. There is too a broken fragment of a rather large *dharmacakra* (Wheel of the Law) carrying Dvaravati ornament which is now in the District Office at Si

Thep District. Not far west of Muang Si Thep are some low hills called Khao Thamorat where a cave has been found with Buddha and Bodhi-sattva images carved on the wall inside. These images are in a Dvaravati style which may have been affected by the Sri Vijaya-Mahayana Buddhism of peninsular Thailand.

From the above discussion we may conclude here that Muang Si Thep was an important town in ancient times (Coedes). It may have begun as a town settled by India that was on the road from Dvaravati to Funan and Cambodia (Quaritch Wales). Later the town came under the sway of the Khmer Empire. With the power of the Khmer declining Muang Si Thep was abandoned. This probably took place in or around the mid 13th century subsequent to the reign of King Jayavarman VII (1181 c.1218).

At least three valuable

objects have recently been stolen from Muang Si Thep in the past decade. All three now form part of the Southern Asia collection of the Norton Simon Museum of Art at Pasadena in California, U.S.A. They will be discussed one by one.

1. The most important of the three is the sandstone Hindu deity image about 1.14 metres high. In this beautiful sculpture the face carries a smile. On the crown of the head there is a tall octagonal "mitre" which has a stepped upper extension like on a number of Vishnu statues from Muang Si Thep which are now with the National Museum, Bangkok. This mitre differs however in that it has a raised margin around the base or rim on top of which there are, front and sides, three foliate bodies, the one in front being the largest. The ear-rings are round and very large with a six-petalled flower inside the circle. Behind but attached to the bust and mitre is a broken halo. The locks of hair falling down from behind the ear are relief designs on the surface of the lower part of the halo.

The bust was probably stolen first, some time before the other pieces, because it alone appears in "Ancient Cambodian Sculpture" by Sherman E. Lee, the Director of The Cleveland Museum of Art, U.S.A., which was first published in the autumn of 1969 for use as a catalogue for the Asia Society's exhibition that was held at the Asia House Gallery in New York.

In this book Dr Lee writes, "This previously unpublished bust (No.1) is surely one of the most individual and beautiful remains from early Southeast Asia." He (and I agree) dates this image to the sixth-seventh century A.D. and says that it is from Si Thep (Sri Deb) in Thailand. When the catalogue was written this bust was in the collection of Mr and Mrs Ben Heller, of New York. Dr Lee wrote, "The huge earrings and broken

halo indicate that the figure is meant to represent the sun god, Surya," because he compared it with another image, of Surya, which was discovered at Si Thep and is the one now kept in the National Museum, Bangkok.

This then is why the supposition is that the bust was stolen first. Afterwards the body was stolen and smuggled out of the country and the Norton Simon (Inc.) Foundation must then have purchased both pieces with an undisclosed sum of money. Today the bust and the torso have been joined and are on exhibit at the Norton Simon Museum of Art at Pasadena.

The body shows that the image is standing in a soft *tribhanga* (double flex) contrapuntal position and wears the short garment normally associated with Vishnu images from Si Thep. Additionally, it lacks the kind of cloak which covers the shoulders and chest and descends below the waist that is found on the Surya from Si Thep which is now with the National Museum, Bangkok. Nor does it stand in the strictly frontal position of this latter image. The nature of the breaks near the shoulder may disguise the fact that this was once a four-armed deity. If there were indeed four arms it would be a Vishnu image and would not be holding the two lotus blooms of the sun god.

2. A heavy gold foil *répousse* about 30 cm. high depicts Vishnu with attendant. Vishnu stands in a pronounced contrapuntal position and wears a high cylindrical mitre bearing a band of beads or pearls part of the way up and surmounted by what looks like a lotus bloom. The head and neck is surrounded by an oval halo set behind. The ears carry pendant ear-rings and the body a necklace, armbands near the shoulders, and bracelets on the wrists. Long locks of hair curl down the shoulders.

We know for sure that this is Vishnu because there are four arms; the upper right hand holds a *cakra*

(war discus), the lower right a lotus bud (?) and the upper left a conch shell while the lower left hand rests on a *gada* (war club or mace).

This Vishnu image wears a short loin cloth probably drawn up between the legs and fastened behind. A jewelled chain is also worn loosely from the hips with one loose end hanging down between the thighs. In addition one can make out a diagonal cloth sash or belt knotted on the left thigh with one edge falling down against the left thigh. This is different from all the stone sculptures of Vishnu with mitre found in Thailand generally on which the cloth sash is knotted on the right side and serves as a support for the hand which holds the lotus bloom attribute. Vishnu is standing on a low rectangular pedestal with a lotus on its left and a reduced size attendant representing an aboriginal type holding another lotus on the right. Cloud motifs are included on either side of the halo. The gold plaque probably dates from the late seventh century because it appears to be a strongly Indianized Southeast Asian product.

3. A grey sand-stone, standing Buddha image of the Dvaravati period 2.18 metres tall, like the other two is also said to have come from Muang Si Thep. The face is in the true (Mon-) Dvaravati style. The tight curls of hair are clearly demarked. Rising from the crown of the head is a bulbous *ketu mala* (skull protuberance). There is no halo. The eyes and eyebrows have been recessed to carry metal (?) inlay. What is quite unusual is a hole that has been sunk into the forehead between the eyebrows to house a metal inlaid *urna* (Thai: unalom, popularly called a "third eye"). The image stands firmly upright. The *jivara* (outer robe) clings to the body like a second skin but the outer folds which hang down away from the body are badly broken, and the shins and feet are missing.

It is not easy to date this image

but if we take into account that sculptural inlay, both in stone and bronze, was most popular during the Baphuon art period of Cambodia – c.1010-c.1080, say the 11th century – this standing, stone Buddha image could well have been made at this time. Nevertheless this sculpture is so remarkable in conception and presence that it should be dated prior to the eleventh century, for an eleventh century dating would place this fine image late at the end of the Dvaravati period, something that is very unlikely.

In conclusion, it is a great pity that these three art objects were stolen and smuggled out of the country and are not now included in our National Museum collections. Nevertheless it is of some consolation to know that all three are now on public view at the Norton Simon Museum of Art in the United States because we can expect them to remain in this collection and not be divided up and scattered among other, more private, collections....

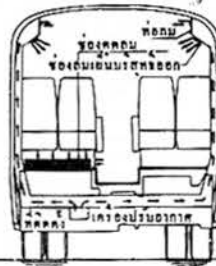
I am sure that the first of the three pieces was from Muang Si Thep in Phetchabun province because of its

affinities with the Surya image that had been found there some years ago as has been explained above. The second object, the plaque, may have come from Si Thep as has been reported. But as for the third image, I am not at all sure of its actual origin. However, that is as may be, all three were stolen from Thailand and this should be a reminder to the Thai Government authorities responsible for our antiquities....

**ระยะเวลาและเวลาพิสูจน์ให้เห็นชัดแล้วว่า
แอร์รถบัส กิกิ มีสมรรถนะ
สูงกว่าในทุกระบบ**

แอร์รถบัสมาตรฐาน

- 1**
ระบบพลัง
ความเย็น
- 2**
ระบบติดตั้ง
สวิตช์พิเศษ
- 3**
ระบบ
เครื่องปรับอากาศ
- 4**
บริการ
รวดเร็ว

บริษัท สยามกลการ จำกัด
อาคารเสียด-ดำ
ศูนย์รวมแห่งความผาสุก
20-4 พญาไท แขวงสะพานฟ้า ซ่ง ปทุมวัน กรุงเทพฯ
โทร. 2515106, 2520030 ต่อ 206, 208, 207